

Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelere Konya'dan Bir Bakış

Kudret Tinas *

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderim / Received: 08.11.2024, Kabul / Accepted: 15.12.2024, Yayın / Published: 26.12.2024

Özet: Televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte insanların uzun süreler boyunca televizyon izlediği bilinen bir gerçektir. Ekran başında geçirilen saatlerde adeta bir yayın bombardımanına tutulan izleyici ekranda gördüklerinden etkilenabilmektedir. Televizyonun etki alanlarının ve gücünün artmasıyla birlikte yayınlanan programların çeşitlendiği görülmektedir ve toplumların içinde bulunduğu durumlar televizyon yayınlarına yansımaktadır. İnsanlar tarafından ilgiyle izlenen bir yayın türü olan diziler televizyon programları içinde önemli bir yer tutmaktadır. İnsanların hassas oldukları noktalara dokunuşlar yapan dizilerin daha etkileyici olması hayatın akışına uygun bir durumdur. Tarihi diziler de insanların özlem duydukları, hasretle andıkları güzel günleri hatırlattığı için ilgiyle takip edilmektedir. Bu dizilerde toplumun milli ve manevi öğelerinin yansıtıldığını görmekteyiz. İnceleyeceğimiz Diriliş Ertuğrul dizisi de milli öğelerin yoğun olarak yer aldığı bir yapım olarak karşımıza çıkmaktadır. Televizyondan yansıtılan iletilerin medyanın istediği yönde okunup okunmadığı iletişim kuramcılarının üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde yer alan Stuart Hall'ın ortaya koyduğu 'Kodlama-Kodaçımı' kuramı izleyicinin duruma göre egemen, müzakereci ve muhalif okuma olmak üzere üç ayrı şekilde okuma yapılabileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşım yeni bir söylemle izleyiciyi o zamana kadar olan görüşün aksine, gönderilen mesajlarla mücadele eden bir konuma yerleştirmiştir. Bu çalışmada Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi öğelerin izler kitle tarafından nasıl alımlandığını belirlemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yapılmış ve veriler alımlama analizine tabi tutulmuştur. Sonuç olarak genellikle içeriklerin şartsız kabul edildiği ve egemen okumanın daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, Dizi, Milliyetçilik, Kodlama-Kodaçımı, Diriliş Ertuğrul.

* Doktora Öğrencisi/Ph.D. Student, Selçuk Üniversitesi, Konya/Türkiye, ORCID: 0000-0001-5823-9514, E-mail: kudrettinastinas@gmail.com

Atıf/Citation: Tinas, K. (2024). Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelere Konya'dan Bir Bakış. *Konya Araştırmaları Dergisi*, 1, ss. 30-56.

Plagiarizm: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Alıntı-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

A Look at the Nationalist Elements in the Diriliş Ertuğrul TV Series from Konya

Abstract: With the spread of television, it is a known fact that people watch television for long periods of time. The audience, who is bombarded with broadcasts during the hours spent in front of the screen, can be affected by what they see on the screen. With the increase in the influence and power of television, it is seen that the programs broadcasted have diversified and the situations that societies are in are reflected in television broadcasts. Series, which are a type of broadcast that is watched with interest by people, have an important place in television programs. It is in line with the flow of life that series that touch on people's sensitive points are more impressive. Historical series are also followed with interest because they remind people of the good days they miss and remember with longing. We see that the national and spiritual elements of the society are reflected in these series. The Diriliş Ertuğrul series that we will examine also appears as a production in which national elements are heavily present. Whether the messages reflected from television are read in the direction that the media wants is one of the main issues that communication theorists focus on. The theory of 'Coding-Decoding' put forward by Stuart Hall, which is within the tradition of Cultural Studies, argues that the audience can read in three different ways, namely dominant, negotiating and oppositional reading, depending on the situation. This approach, with a new discourse, has placed the audience in a position where they struggle with the messages sent, contrary to the view that had been held until then. The aim of this study is to determine how the nationalist elements in the Diriliş Ertuğrul series are received by the audience. Qualitative research was conducted and the data was subjected to reception analysis. As a result, it was revealed that the contents were generally accepted unconditionally and the dominant reading was higher.

Keywords: Television, Series, Nationalism, Coding-Decoding, Diriliş Ertuğrul.

Değerlendirme / Review :

Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / *Double-blind peer-reviewed, external independent.*

Etik Beyan / Ethical Declaration :

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. / *Ethical principles were followed during the preparation of this study.*

Etik Bildirim / Complaints :

info@konyadergisi.net

Beznerlik Taraması / Similarity Check :

Turnitin

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest :

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / *The Author declares that there is no conflict of interest.*

Finansman / Grant Support :

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / *No funds, grants, or other support was received.*

Giriş

İnsan doğumundan itibaren içinde bulunduğu dünyayı önce tanımak daha sonra da anlamlandırmak ister. Bu anlamlandırma süreci insanın ömrü boyunca devam etmektedir. Ortaya çıkan süreçte insanın sosyal bir canlı olması onu diğer canlılardan ayırmaktadır. Bu bağlamda insanın sosyalleşmesini sağlayan da onun bilmediği olaylar hakkında anlatılan hikâyelerle çevrili bir dünyada yaşamasıdır.

Eski dönemlerde hikâye anlatımı zaman ve mekânla sınırlı olduğundan insanların hikâyelere ulaşabilmesi zor olmuştur. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte kolayca üretilen hikâyelerin zaman ve mekân engeli olmaksızın aktarılması mümkün olmuştur. Hikâye anlatımındaki asıl devrim ise televizyonun icadı ve yaygınlaşmasıyla yaşanmıştır. Ses ve görüntüyü aynı anda iletebilen televizyon günümüz dünyasının en önemli hikâye anlatıcısı konumuna gelmiştir. İnsanlar artık evlerin içinde uzun süreler boyunca, durmak ve yorulmak bilmeyen bir anlatıcıyla baş başa kalmıştır. Böylece eskiden devlet ve din tarafından dayatılan mitoloji, din, efsaneler, eğitim, sanat, bilim gibi konular artık devlet ve televizyon tarafından yayılmaya başlanmıştır (Çelik & Hof, 2020, ss. 12-13)

Kitlenin içinde bulunduğu kültürden bağımsız bir televizyon izlemesi yapamayacağı aşikârdır. O nedenle izleyici kendi kültürel kodlarına göre bir izleme yaparken algılaması ve yorumlaması da kendi kültürel kodlarına göredir. Yani; alımlamayı kendi kültüründen bağımsız düşünemeyiz. Medyanın çok çeşitli mesajlarına maruz kalan izleyici üzerindeki en yeni araştırmalardan olan alımlama analizi, İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde ortaya çıkmıştır. Stuart Hall'ün "Kodlama-kodaçımı" kuramı medya mesajlarına yeni bir bakış açısı getirmiştir (Topbaş, 2018, s. 90). Hall alıcı kitlenin pasif olduğunu söyleyen, ana damar akımlara karşı çıkararak gönderilen medya iletilerinin süzgeçlerden geçerek izleyiciye ulaştığını belirtmiştir (Şeker & Şimşek, 2012, s. 112). Hall'e göre kodlama medya tarafından gönderilen mesajlara verilen anlamı, kodaçımı ise alıcı kitle tarafından üretilen anlamı ifade etmektedir. Alımlama analizi tek bir şekilde değil muhalif okuma, müzakereci okuma ve muhalif okuma şeklinde üç kısımda değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin son dönemlerde yaşadığı olayların milliyetçi söylemleri artırdığını tarihi olaylara, romanlara ve öykülere gözle görülür bir ilginin olduğu gerçeği sayesinde görmekteyiz. Bu talebin oluşmasında toplum önderlerinin büyük payı olmakla birlikte geçmiş olaylara karşı toplumun duyduğu merakın da etkisi büyüktür. Bu durumdan

faydalanmak isteyen yapımcılar birbiri ardına tarihi içerikli film ve diziler yapmıştır. Son yıllarda televizyondaki en yaygın türlerin başında gelen tarihi diziler aldıkları reytinglerle toplum nezdinde karşılık görmektedirler. Tarih konulu yapımlar sayesinde tarihe ilgi artmakta, araştırmalar ve tartışmalar yapılmaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta tarihi konu alan yapımların yüzde yüz gerçeği yansıtmadığı, olayların zamana ve zemine göre yeniden kurgulandığıdır.

Araştırmamıza konu olan Diriliş Ertuğrul dizisi de yukarıda anlatılan durumlardan etkilenerek yapılan bir tarihi dizidir. Toplumun tüm kesimlerinde ilgiyle izlenmiş ve uzun süre gündemdeki yerini korumuştur. Dizi final yaparak bitmesine rağmen internet ortamında hâlâ izlenilmektedir. Dünyanın yetmişten fazla ülkesine ihraç edilmiş, milyonlarca insanın diziyi izlediği aktarılmıştır (Kalyoncuoğlu, 2020). Bu denli izlenen bir dizinin insanları etkilemediği düşünülemez. Çalışmada, televizyon yayıncılığı, dizi film türü ve tarihi diziler ve milliyetçilik söyleminin üretimine kısaca değinildikten sonra Kodlama- Kodaçımı Kuramı hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da uygulama kısmında Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi öğelerin izler kitle tarafından nasıl alınıldığına yönelik olarak analiz yapılacaktır.

1. Televizyon Yayıncılığı

İnsanoğlunun bilinmeyenini çözmeye karşı olan isteği bilimin ve ilerlemenin temelini oluşturmuştur. Uzaklar da insanoğlu için hep bir gizem taşımış ve uzaklar bilinmez olduğu için hep merak edilmiştir. Yüzyıllar boyunca ufak ufak biriken bilimsel bilgi sanayi devrimiyle birlikte taşan bir nehir gibi etrafa yayılmıştır. Günümüzde kullandığımız birçok teknolojik buluşu yaşanan bu bilgi seline borçluyuz. Uzakları gösterebilen bir araç olan televizyon da bilimsel gelişmelerin bizlere olan bir hediyesidir. Bir asırdan biraz daha fazla olan tarihi boyunca birçok bilim insanının emeğinin sonucunda günümüzdeki şekline ulaşmıştır.

26 Ocak 1926'da İngiltere'de gerçekleştirilen ilk televizyon yayınından günümüze kadar geçen sürede başta renkli yayıncılık olmak üzere, kablolu televizyon, uydu yayıncılığı, dijital yayıncılık gibi kavramlarla tanıştık (Ünlüer, 2005, s. 33). Görüldüğü üzere televizyon sürekli değişim gösteren bir kitle iletişim aracı olmuştur. Televizyonun gelişimi için yapılan çalışmalar halen devam etmektedir. Bunu da her geçen gün ortaya çıkan yeni alıcılardan, kalitesi ve özellikleri artan yayın cihazlarından ve yayınların izleyiciye aktarılmasındaki yeniliklerden anlamaktayız. Televizyonun insanların

hayatına girdiği zamandan beri en önemli kitle iletişim araçlarından birisi olma özelliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle de evlerin başköşesindeki yerini koruyacağını öngörebiliriz.

Türkiye'nin televizyon macerası ise İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) bünyesinde bir laboratuvar çalışması olarak 1952 yılında başlamıştır (Çakır, 2000, s. 30). Deneme mahiyetinde olan ilk televizyon, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun kurulmasıyla TRT bünyesine katılmıştır. Almanya Hükümeti'nin hibe ettiği cihazlarla zenginleştirilen TRT televizyonu halka yönelik yayınlarına 1968 yılında başlamıştır (Sarmaşık, 2000, s. 20) (Serim, 2007, ss. 50-51). Diğer ülkelere göre daha geç bir zamanda başlamış olan televizyon yayıncılığı ilerleyen yıllarda teknoloji sayesinde gelişim göstermiştir (Aziz, 1996, s. 147). Canlı yayın, programların ilk örnekleri, renkli televizyon, ikinci televizyon kanalı gibi birçok yenilik TRT'nin tek yayıncı kuruluş olduğu yıllarda yaşanan ilkler arasında yer almaktadır.

1980'li yıllarda dünyada devletlerin küçültülmesine yönelik çalışmalar sonrasında özelleştirme faaliyetleri gündeme gelmiştir. Kitle iletişim sektöründe de bu etkiler görülmüş, yaşanan gelişmeler sonrasında devletler iletişim alanından çekilmiş ya da bu alanı özel girişimcilerle paylaşmıştır (Pekman, 1997, s. 22) (Çaplı, 2001, s. 46).

Bu yıllarda yaşadığı askeri darbenin ardından normalleşmeye ve dünyaya entegre olmaya çalışan Türkiye'de de özelleştirme faaliyetleri başlamıştır. Kanunların uygun olmamasına rağmen gelişen teknoloji kullanılarak, uydu yayıncılığı vasıtasıyla, devletin televizyon yayıncılığındaki tekeli 1990'da kırılmıştır (Cankaya, 1997, s. 84) (Çelenk, 2005, s. 179) (Cihan, 1993, s. 46). TRT'nin yayıncılık anlayışından farklı bir yayın politikası izleyen özel kanalların izleyici kitlesi bir anda artmış ve bu ilgi sonrasında art arda yeni kanallar açılmıştır (Işık, 2002, s. 213).

Yukarda ana hatlarıyla özetlediğimiz Türkiye'de televizyon yayıncılığının değişim süreci günümüzde de devam etmektedir. Her geçen gün gelişen teknoloji bu süreci yönlendirmektedir. Yayın kalitesinin ve kanal seçeneklerinin artması gelişen teknoloji sayesinde olmuştur. Son yıllarda internetin kolay ulaşılabilir hale gelmesiyle birlikte televizyon yayıncılığı bu alana yönelmiş, kişisel beğenilere uygun kanalların internet üzerinden yayın yapmaya başlamasıyla da klasik televizyon yayıncılığı farklı şekillere evrilmiştir. Günümüzde Türkiye'de 350 adet uydu yayın lisansı (2016), 170 adet kablo

yayın lisansı (2016), 265 adet internet ortamından yayın izni olan (2019) ve 11 adet internet yayın lisansı olan televizyon yayın kuruluşu bulunmaktadır (RTÜK).

2. Televizyon Dizileri

Televizyon yayınlarının geniş kitlelere ulaşmasıyla birlikte televizyon kitle iletişim aracına dönüşmüştür. Televizyona içerik hazırlayan programcılar izleyici kitlenin ilgisini canlı tutmak ve sürekli hâle getirmek için farklı formatlarda programlar yapmışlardır. Bu formatlar arasında; haber, spor, eğitim, kültür, drama, belgesel, müzik, eğlence, çocuk, yarışma ve reklâm programları sayılabilir (Özkan, 2019, s. 17). İnsanlar bu programlar sayesinde evinin içinde oturarak dünyayı tanıma fırsatı bulmuşlardır (Postman, 2004, s. 91).

Televizyon dizi formatı radyodaki arkası yarın programlarından esinle oluşturulmuştur. Çok beğenilen bu tür, televizyon yayıncılığının -deyim yerindeyse- taşıyıcı kolonu haline gelmiş ve televizyon izleyicilerinin çoğunluğunu etkisi altına almıştır (Tanrıvermiş, 2007, s. 5). Kendi içinde de dram, aksiyon, komedi, tarihi, gerilim, bilimkurgu gibi alt türlere ayrılan diziler “sezon” olarak belirlenen bir takvimde yayında olurlar.

Dizi filmin ilk örneklerinin ortaya çıkması ve tür olarak gelişimi Amerika Birleşik Devletleri kökenlidir. Dallas, Cesur ve Güzel, Rosalinda, Komiser Colombo, Kökler, Game of Thrones, Breaking Bad, Westworld, Prison Break, Lost gibi dünyada birçok ülkede ilgiyle izlenen diziler hep ABD yapımıdır. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte de farklı türlerdeki dizilerin dünyanın farklı coğrafyalarında takip edilebilmesi kolaylaşmıştır. Günümüzde televizyon dizileri yoğun bir şekilde devam etmekte ve buna ek olarak sadece internet üzerinde yayınlanmak için yapılan diziler de bulunmaktadır.

Türkiye’de televizyon yayınlarının ülkenin büyük kısmına ulaşmasıyla televizyon izleme kültürünün oluşması paralellik arz etmektedir. Yayınların çeşidi arttıkça dizilerin izlenme oranları da artmıştır. Öyle ki günlük yaşantımızda dizi izlemek sıradanlaşarak kültürümüzün bir parçası olmuştur. Türkiye’de televizyonun ilk dönemlerinde yabancı diziler ağırlıkta iken sonraları yerli yapımların çoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür (Akkoç, 2019, s. 23). Türkiye’de kitleleri ekrana kilitleyen, yıllarca izlenen diziler arasında Aşk-ı Memnu, Kaynanalar, Bizimkiler, Süper Baba, Deli Yürek, Binbir Gece, Kurtlar Vadisi, Muhteşem Yüzyıl, Diriliş Ertuğrul gibi diziler bulunmaktadır. 2000’li yıllarda çok tutulan dizilerin yurtdışına ihraç edildiğini görmekteyiz. Dünyanın

birçok ülkesine ihraç edilen diziler sayesinde hem ülke tanıtılmakta hem de ekonomik getiri sağlanmaktadır (Düzgün, 2019, s. 69).

3. Tarihi Diziler ve Milliyetçilik Söyleminin Üretimi

Tarihi diziler, dizi film ana başlığının altında dönem dizisi olarak değerlendirilir. Fakat yakın geçmişi işleyen dönem dizileri bulunduğu ve bu dizilerde geçen olaylar henüz “tarihi” niteliğe erişmediğinden ötürü tarihi dizi kavramı, her ne kadar dönem dizisi kapsamında yer alsada kolay anlaşılabilmesi adına “tarihi diziler” olarak tanımlanmaktadır. Bu dizilerin birtakım belirgin özellikleri vardır. Bu özellikleri Çençen, Şimşek (2015, s. 1377) şöyle ifade etmektedir:

Konu edilen dönemin kostüm, aksesuar ve dekoru görsel anlamda en ayırt edici özellik olarak öne çıkar. Senaryodaki karakterler tarihi şahsiyetlerden oluşur. Karakterlerden ötürü güçlü bir kast kullanımı söz konusudur. Kahramanlar ve hainler çatışma unsurundaki yegâne aktörlerdir. Ekrandaki her detay anlatılan döneme ilişkin olduğu için büyük bütçe ve prodüksiyon gerektirir. Tarihi konularda araştırma yapmaya sevk eder. Tarihi gerçeklik ve tasvir edilen gerçeklik her zaman etki-tepki sürecini beraberinde getirir. Tarihi dizi ve film yapma amacı bütünsel bir tarih anlatımından ziyade, izleyiciye tarihsel gerçekliği olan bir olayı ilgi çekici formatta sunarak hoşça vakit geçirmesini sağlamaktır. Tarih dizileri ve tarih temalı filmler, kendi konusu içinde yer alan ders kitapları ve makalelerden daha çok ilgi görür. Tarihi diziler birer popüler kültür ürünü olarak öne çıkar.

Ülkelerin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi ortam halkı da doğal olarak etkilemektedir. Bu etkilenmenin televizyon programlarındaki izlerini görmekteyiz. Türkiye'nin son dönemlerde yaşadığı olayların tarihe, romanlara ve öykülere karşı olan ilgiyi gözle görülür bir biçimde artırdığını gözlemleyebilmekteyiz. Bu talebin oluşmasında toplum önderlerinin büyük payı olmakla birlikte geçmiş olaylara karşı toplumun duyduğu merakın da etkisi büyüktür. Bu durumdan faydalanmak isteyen yapımcılar birbiri ardına tarihi içerikli film ve diziler yapmıştır. Son yıllarda televizyondaki en yaygın türlerin başında gelen tarihi diziler aldıkları reytinglerle toplum nezdinde karşılık görmektedirler. Tarih konulu yapımlar sayesinde tarihe ilgi artmakta, araştırmalar ve tartışmalar yapılmaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta tarihi konu alan yapımların yüzde yüz gerçeği yansıtmadığı, olayların zamana ve zemine göre yeniden kurgulandığıdır (Türker & Kırık, 2019, s. 491).

Milliyetçilik, kadim zamanlarda ortaya çıkan, günümüze kadar da farklı türlerini gördüğümüz bir olgudur. Bu türler arasında liberal, muhafazakâr, yayılmacı, sömürgecilik karşıtı ve sömürgecilik sonrası milliyetçilikleri sayabiliriz (Heywood, 2013, s. 177). Modern zamanlarda milli kimlik kendini ifade etmek için kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır. Kitle iletişim araçları da çıkar grupları ve devletler tarafından propaganda aracına dönüştürülmüştür (Hobsbawm, 1995, s. 170). Milliyetçiliğin insanların hayatına yansıtılmasındaki en büyük pay medyanındır. Medya vasıtasıyla milliyetçi söylemler insanların evlerine kadar ulaşır. Milliyetçiliğin sürekli medyada yer alması onun yayılmasındaki başat etkidir (Gellner, 2008, s. 128).

Türkiye'de son dönemlerde medyada yer alan milliyetçi söylemler Türk-İslâm sentezi fikrine uygun unsurlar içermektedir. Bu fikre göre; Türk kimliğinin var olabilmesi ancak İslâm'la mümkündür. Dinî değerlerle Türk milliyetçiliğini birleştiren Türk-İslâm sentezinin temsil ettiği milliyetçilik muhafazakâr bir milliyetçilik türüdür (Altın & Şen, 2018, s. 118). Türkiye'nin yaşadığı değişimle birlikte milliyetçilik toplum hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Sosyal medyadan televizyon programlarına, şarkılardan maçlara ve seçim kampanyalarına kadar sosyal hayatın tüm alanlarında göstergelerle ve söylemlerle milliyetçilik yeniden üretilmektedir. Medyanın milliyetçi söylemlerin yeniden üretilmesinde; biz ve onlar ayırımı yapma, milli tarih bilincinin sürekliliğinin sağlanması ve milliyetçi söylemlere meşruluk kazandırma işlevleri vardır (Özkırımlı, 2009, ss. 711-714).

4. İngiliz Kültürel Çalışmaları İçinde Kodlama-Kodaçımı Kuramı ve Alımlama Analizi

Raymond Williams Anahtar Sözcüklerde (2005, s. 105) "kültür (culture)" kavramını İngilizcenin en karmaşık kelimelerinin başında sayar ve Latince kökenli olan *colore*'den ikamet etmek, yetiştirmek, korumak ve onurlandırmak gibi anlamlarla bu kelimenin hayatına başladığından bahseder. Kültür kavramı ilerleyen zamanlarda ise sosyal bilimcilerin elinde insanoğlunun toplum olarak üretilip aktardıkları her şeyin adı olarak evrilir (Marshall, 2005, s. 442).

Günümüzde ise kültür uluslararası medya tarafından tüm dünyaya aktarılan içerikler sayesinde insanların büyük bir kısmının ortak paydası olan anlamlardır. Üretilen bu içerikler dil sayesinde değişime uğrar ve kitlelere iletimi sağlanır. Çevremizi kullandığımız dil sayesinde anlamlandırabiliriz. Medya araçları da kültürün içinde bir

öge olarak tüm bu anlamların üretiminin ve dağıtımının yapıldığı mecraların başında gelmektedir (Yaylagül, 2018, s. 125).

4.1. Kodlama- Kodaçımı Kuramı

Kültürü anlamak ve anlamlandırmak için birçok çalışma yapılmıştır. İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği de bunlardan birisidir. Çalışmalara ilk olarak 1960'ların başında edebiyat alanında başlayan gelenek daha sonraları kapitalizm, sınıf mücadelesi, toplumsal eşitsizlik gibi konulara eğilerek değişim göstermiştir (Topbaş, 2018, s. 95). Kültür endüstrilerini tanımlama ve yorumlama biçimleri ile Frankfurt Okulu geleneğinden ayrılan bu gelenek ilk filizlerini 1964 yılında İngiltere Birmingham Üniversitesinde Richard Hoggart'ın çalışmalarıyla vermeye başlamıştır (Aydın, 2007, s. 122).

Bu geleneğin öncüleri olan Hoggart ve Williams fikir olarak Batı Marksizmi veya Yeni Sol olarak nitelendirilebilecek bir yapıdadırlar. Bu anlayış geleneksel Marksizm'i kültür konusunda yeterli olmamakla eleştirmektedir. İlk dönemlerdeki çalışmalar Althusser'in yapısalci ideolojisi paralelindeyken daha sonraları Gramsci'nin hegemonya söylemine doğru yönelmiştir (Yaylagül, 2018, s. 126). Gramsci'nin hegemonya kavramı ve Benedict Anderson'un 'hayali cemaatler' yaklaşımı, milliyetçi söylemlerin kitle iletişim araçlarındaki yeniden üretimini anlamlandırmak açısından değerlidir. Ancak bu çalışmada Hall'un teorisi temel alınmıştır.

Kültürel Çalışmalar adını ilk olarak 1964 yılında İngiltere Birmingham Üniversitesi'nde bulunan Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi'nden almaktadır. Burada ilk yönetici olan Richard Hoggart 1968 yılında UNESCO'ya transfer olur. Yerine ise bu merkezin en parlak dönemini yaşatacak olan Stuart Hall geçer. Hall'ün yöneticiliği döneminde Kültürel Çalışmalar Merkezi Yeni Sol'un da ön plana çıktığı bir dönemi yaşamıştır (Arık, 2011, s. 128). Stuart Hall burada yaptığı çalışmalarda kültür konusunu araştırır ve antropolojik bir yaklaşım benimseyerek günlük yaşam içindeki kültür anlayışına odaklanır. İngiliz Kültürel Çalışmalar ekibi kültürün üretimi, tüketimi, dolaşımı gibi konularda çözümlemeler yapar. Araştırdıkları kültürel ürünleri 'kültürel metin' olarak tanımlayarak televizyon izleme üzerindeki araştırmalarıyla dikkat çekerler (Özsoy, 2011, s. 98).

Stuart Hall kendisini popüler yapacak olan, 1980 yılında yayınladığı Encoding-Decoding (Kodlama- Kodaçım) isimli çalışmasında medya içeriklerinde yönetime egemen olan ideolojinin kodlandığını fakat bunun izleyiciler tarafından otomatikman

kabul edilmediğini belirtir (Yaylagül, 2018, s. 130). Hall ilk zamanlarda Saussure'den etkilenmiş ve yapısalcı bir yaklaşımı benimsemiştir. Yapısalcı yaklaşımda sınırlı sayıda okuma imkânı bulunduğu ve izleyicinin bu sınırlı sayıdaki seçenekler arasından bir seçim yapmak durumunda olduğu söylenmektedir. Yapısalcı yaklaşım televizyon karşısındaki izleyiciyi 'edilgin' bir biçimde değerlendirmektedir. Stuart Hall yeni yaklaşımında eski düşüncesinden vaz geçerek medyanın gönderdiği mesajların alıcı kişiler tarafından müzakereci (Aydın, 2007, s. 124), egemen ve muhalif okuma olarak üç şekilde olabileceğini belirtir. Hall'a göre; egemen okumada izleyici verilen mesajları şartsız bir şekilde doğru olarak kabul etmekte, müzakereci okumada izleyicinin gelen mesajlara daha sorgulayıcı yaklaştıklarını ve her bilginin doğru olarak kabul edilmediğinden bahseder. Muhalif okumada ise izleyici aktarılan mesajların doğru olmadığını düşünerek reddeder. Hall yaygınlaşan kitle iletişim araçları sayesinde sunulan mesajların olduğu gibi kabul edildiği dönemin bittiğini ve artık izleyicinin verilen tüm mesajları sorguladığını söyler (Karaca, 2018, ss. 39-40).

4.2. Kültürel Çalışmalar Geleneğine Göre Alımlama Analizi

Şeker (2009) Alımlama kavramını; *“Alımlama, izleyenlerin medya iletileriyle ilgili yorumları, kodaçılmaları, okumaları, anlam üretimleri, algıları ya da kavrayışlarına işaret eden genel bir kavramdır”*. Alımlama analizini ise *“televizyon programlarının ürettiği anlam ile izleyicilerin ürettiği anlam arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir.”* şeklinde tanımlamaktadır.

Tanımından da yapabileceğimiz çıkarımla alımlama analizi değişik sosyal gruplarda yer alan kişilerin maruz kaldıkları iletileri ne şekilde anlamlandırdıkları konusuna odaklanmaktadır. Bu tip çalışmalarda temel kabul izleyicinin etkin olduğudur. Üzerinde çalışma yapılan kişiler izlemelerini kendi birikimlerine göre yaparlar ve yorumlamada bulunurlar. Dolayısıyla aynı mesajı farklı kişiler farklı şekillerde anlamlandırabilirler (Medin, 2016, s. 100).

Alımlama analizinin temel özelliklerini McQuail'den Yaylagül (2018) şöyle aktarmaktadır:

1. Medya metinleri izleyicilerin alımlamaları yoluyla anlamlandırılır. Medya metinlerini önerdiği anlamlar hiçbir zaman kurulu ve öngörülebilir değildir.

2. Medya kullanım süreci özel bağlamda belli çıkarların ifadesidir.

3. Medya kullanımı tipik olarak duruma özgü ve toplumsal konumlara bağlı olarak gelişen katılımcı ve yorumlayıcı bir süreçtir.

4. İzleyiciler belli medya türleri için benzer formlar ve söylem çerçevesini paylaşan farklı yorumlama toplulukları oluştururlar.

5. İzleyiciler asla pasif olmadıkları gibi bütün izleyiciler eşit de değildirler. Bazıları diğerlerine göre daha tecrübeli ya da daha aktiftirler.

6. Kullanılan teknik “nitel”, derinlemesine ve sıklıkla etnografiktir ve medya içeriği, alımlama eylemi ve bağlamı birlikte ele alırlar (s. 135).

5. Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelerin Alımlama Analizi

Çalışmanın bu kısmında uygulama verileri bulunmaktadır. Çalışmada yapılan alımlamada katılımcıların kişisel özellikleri ve onlara yöneltilen sorular yer almaktadır. Kişisel bilgilerin gizliliği nedeniyle katılımcı isimleri kodlanarak yazılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, verilen cevaplar analiz edilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

5.1. Metodoloji

Çalışmanın ana kaynağını TRT 1 kanalında yayınlanmış olan Diriliş Ertuğrul isimli dizinin alımlama analizi oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Kaya, Günel (2015) nitel araştırmayı Merriam'dan;

“...insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarıyla, dünyalarını nasıl şekillendirdikleriyle, deneyimlerine ne gibi anlamlar yükledikleriyle ilgilenen, araştırmacının veri toplama ve analizinde başlıca araç olduğu, tümevarımsal bir sürecin takip edilerek oldukça açıklayıcı ve zengin betimlemelerin yer aldığı ürünler ortaya koyan” araştırma türü olarak aktarmıştır (s. 5).

Alımlama analizinde çalışma evreninin temsilinde yaşanan zorluklar nedeniyle küçük bir kümeden örneklem alınarak odak grup görüşmesi ile veriler sağlanmıştır. Odak grup görüşmesi, az sayıda insanın belirli bir konuya yoğunlaşarak, resmî olmayan bir ortamda, tartışma yapmaları sayesinde araştırmacıların nitel veri elde etmesine imkân sağlayan bir yöntemdir. Odak grup görüşmeleri alımlama analizlerinde tek başına nitel bir yöntem olarak kullanılabilir ve bu görüşmelerde yer alacak katılımcıların sayısı 4 ile 8 arasında olabilir (Wilkinson, 2004, ss. 177-178). Bu nedenle araştırma 8 kişiyle yapılmıştır.

Örneklemin sayıca az olması nedeniyle çalışmalarda temsil sorunu yaşanabilmesine rağmen nitel araştırmalarda amaç küçük çaplı araştırma sonucunda derin ve detaylı bilgilere ulaşmaktır. Kümbetoğlu (2017), araştırmanın amacına bağlı olarak örneklemin homojen veya heterojen yapıda olabileceğini belirtmektedir (akt. Sejfula, 2019, s. 83). Örneklemin homojen bir yapıya sahip olması daha küçük bir örneklem grubu üzerinde çalışılabileceğini göstermektedir. Burada önemli olan örneklemin büyüklüğü veya küçüklüğü değil araştırmanın konusu ve amacına uygun bir örneklem belirlenmesidir. Araştırmacılar uygun örneklem belirledikleri takdirde küçük ölçekli bir örneklemle de başarılı ve verimli bir çalışma yapabilirler. Nitel araştırma yöntemlerinde amaçsal örneklem, kota örneklem, teorik örneklem ve kartopu örneklem yöntemleri bulunmaktadır (Sejfula, 2019, ss. 83-84). Çalışmada, araştırmayı yürüten kişinin araştırma alanında ulaştığı kaynak kişilerden, görüşme yapılacak kişilere ulaşma esasına dayanan kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Çünkü çalışmanın evrenini oluşturan “Diriliş Ertuğrul dizisini izleyen kişiler”in sayıca çok fazla olması ve evrenin niteliği hakkında bilgi sahibi olunmadığından bu yöntem tercih edilmiştir. Bu yöntemin kullanılmış olması, örneklem grubunun geniş bir temsiliyete sahip olmamasına neden olabilir. Bu durum çalışmanın genellenebilirliğini sınırlasa da, nitel verilerin derinliği bu kısıtı bir ölçüde telafi etmektedir.

Çalışmanın örneklemini Konya Mevlâna Kültür Merkezinde çalışan personeller oluşturmaktadır. Örneklem olarak buranın seçilmesinin nedeni; araştırmacının Büyükşehir Belediyesi çalışan olması nedeniyle hedef kitlenin bilinirliğidir. Ayrıca, Büyükşehir Belediyesi'nin üç, İl Kültür Müdürlüğü'nün bir adet biriminin burada olması ve toplamda dört yüz civarında personelin çalışıyor olması nedeniyle verilerin çeşitlenmesi bakımından tercih edilmiştir. Görüşme tek seferde ve yüz yüze yapılmış, böylece görüşülenlerin davranışları da gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında toplam 8 personelle görüşme yapılmış, görüşme yapılan personelin ikisi bayan, altısı erkektir. Yaşları 24 ile 56 arasındadır. Araştırma iş yerinde yapıldığı için katılımcıların hepsi çalışmakta ve 3'ü memur, 2'si işçi, 1'tiyatro görevlisi, 1'i güvenlik görevlisi, 1'i de müzisyendir. Katılımcıların dördü lise, üçü üniversite, biri ilköğretim mezunu olup, altısı evli ikisi bekârdır. Odak görüşme kültür merkezi toplantı salonunda, resmî olmayan bir ortamda yapılmış ve katılımcıların soruları rahat cevaplamaları sağlanmıştır. Ayrıca kişisel bilgiler gizli tutularak katılımcıların değerlendirmeleri kodlama yöntemiyle verilmiştir. Alımlama çalışmasında veri elde etmek için önceden soru formu

hazırlanmış, görüşme sırasında da ihtiyaç olması durumunda sorular açıklayıcı ifadelerle detaylandırılmıştır. Diriliş Ertuğrul dizisi çalışmanın yapıldığı dönemden önce son bölümü yayınlanarak ekranlara veda etmişti. Bu nedenle sorular dizinin geneli dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak zaman kısıtlılığı, dizinin yüz elli bölüm olması, her bölümünün 120 dk. sürmesi nedeniyle katılımcılara sadece bir bölüm izletilmiştir. Dizide milliyetçi ögelerin ön planda olduğu, konusu itibarıyla milli duyguları harekete geçirip, insanları etkileyen 115. bölüm izletilmiştir.

5.2. Bulgular

Diriliş Ertuğrul, TRT 1 kanalında 10 Aralık 2014- 29 Mayıs 2019 tarihleri arasında beş sezon boyunca yayınlanmış, Osmanlı Devleti'nin kurucu Türk Boyu olan Kayı'ların yaşadıkları olayları anlatan tarihi dönem dizisidir.

Dizide 1200'lü yıllarda Anadolu'da yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Anadolu Haçlı ve Moğol istilası altında ezilmiş durumdaydı. Türkler ise Anadolu'ya girişlerinin üzerinden yüz yıldan biraz fazla zaman geçmiş olmasına rağmen siyasi karışıklıklar yüzünden kendilerine yeni yurtlar aramaktadırlar. Diziye konu olan Kayı Boyu da sürekli göç etmek durumunda kalmıştır. Halep yakınlarına yerleşen Kayı'lar, beyleri Süleyman Şah ve oğlu Ertuğrul önderliğinde Tapınakçılar ve Moğollarla mücadele içindedirler. Kayılar, Halep bölgesinde kalıcı olmak isterken Aksakallılar Ertuğrul Bey'e obasını Anadolu'ya götürmesini söyler. Böylece Kayılar tekrar göç etmeye başlar. Önce Ankara yakınlarına gelirler ardından da Söğüt ve Domaniç bölgesini yurt tutarlar. Bu bölgede yaşanan olaylar Osmanlı Devleti'nin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Dizide tüm bu süreç anlatılırken Muhyiddin İbn Arabi'nin Ertuğrul Bey'e sürekli yol gösterdiğini ve hayatını kurtardığını görürüz. Ayrıca dizide Anadolu Selçuklu Sultanı şehzadesinin kızı olan Halime Sultan ile Ertuğrul Bey'in aşkı da anlatılır. Dizinin senaryosunda bir imparatorluğun kuruluş hikâyesi ana ekseninde insan hikâyeleriyle örülerek anlatılmaktadır (Erman, 2016, ss. 4-5).

Katılımcılara izletilen 115. bölümün hakkındaki bilgiler şöyledir; bu bölüm dizinin 4. sezonunda 115. bölüm olarak 18 Nisan 2018 tarihinde yayınlanmıştır. Bölüm reyting oranlarına bakıldığında Total: 14.99, AB: 18.45 ve ABC+: 18.39 olarak en çok izlenen yapılmıştır (Web Archive). Yine popüler video izleme uygulaması olan YouTube'da Diriliş Ertuğrul 115. bölüm bugüne kadar (17.11.2024) 19.997.104 kez izlenmiştir.

Bölümün konusu kısaca şöyledir; Emir Sadettin Köpek'in zulmünden kaçan Sultan Gıyasettin ve annesi Mahperi Kayı Obasına sığınır. Ertuğrul Bey, Emir Sadettin'in askerlerinin ele geçirdiği Kamyeri'yi kurtarmıştır. Ertuğrul Sadettin Köpek'i öldürmek için plan yapmaktadır. Bu plan sayesinde Hüsameddin Karaca ve Togan Emir'in güvenini kazanmıştır. Kayı Obasında ise Hafsa gebeliğinden ötürü rahatsızlanmış ve Konya şifahanesine gönderilmiştir. Ertuğrul'un Kamyeri'ni kurtardığını öğrenen Sadettin Köpek deliye dönmüştür. Aydoğmuş ise Günalp'in gidişyle Sultan Gıyasettin ve annesini öldürmek için Kayı Obasına saldırmıştır. Ertuğrul Bey ise kılık değiştirerek Köpek'in otağına girmiş ama karşısında Günalp Bey'i bulmuştur. Yakalanan Ertuğrul'a Sadettin Köpek işkence yapar. Ertuğrul idam edilecekken kılık değiştirmiş olan Alpler Sadettin'i esir alır. Ertuğrul Bey ve Emir Sadettin'i deşış tokuş yaparlar. Emir Sadettin askerleriyle Ertuğrul ve ona yardım edenleri öldürmek için harekete geçer. Fakat Ertuğrul ve yanındakiler Emir'in adamlarını etkisiz hale getirip Sadettin Köpek'i yakalarlar. Ertuğrul Bey Köpek'i öldürür (Tabii Platformu).

Yapımcı firması Tekden Film olan Diriliş Ertuğrul tarihi kurgu türü bir dizidir. Başrollerinde Engin Altan Düzyatan/ Hülya Darcan/Esra Bilgiç/ Serdar Gökhan/ Kaan Taşaner/ İlker Aksum/ Cemal Hünel /Burak Hakkı/ Kürşat Alınacı/ Cem Uçan/ Uğur Güneş/ Didem Balçın/ Hande Soral/ Çağdaş Onur Öztürk/ Cengiz Coşkun/ Nurettin Sönmez gibi oyuncuların olduğu dizini yönetmenliğini Metin Günay yapmıştır. 150 bölüm yayınlanan dizi reytinglerde hep üst sıralarda olmuştur. Yayından kalkmasına rağmen hâlâ takip edilen dizinin sosyal medya takipçi sayıları 18.11.2024 itibarıyla da şöyledir: Twitter: 1.374.667, Instagram: 1.900.000, Facebook: 3.127.897.

Dizinin yayınlandığı ilk bölümden son bölüme kadar dizide yer alan milliyetçi ögelerin izleyici tarafından nasıl alınıldığı bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi ögelerin tespit edilebilmesi için alımlama analizi yapılmıştır.

5.3. İzleyici Değerlendirmeleri

Katılımcılar seçilmeden önce katılımcılara diziyi izleyip izlemedikleri sorulmuş ve dizinin izleyici kitlesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu neredeyse diziyi kaçırmadan izlediklerini, izlemedikleri bölümleri ise daha sonra internette izlediklerini belirtmişlerdir. İki kişi diziyi ara sıra izlediklerini söylemişlerdir. Katılımcıların diziyi izleme nedenlerine yönelik soruya katılımcıların

çoğu dizinin konusu, oyunculukları ve görsel kalitesine yönelik cevaplar vermiş, üç kişi ise zaman geçirmek için izlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların diziyi izleme nedenleri ise ağırlıklı olarak; “tarihimizi gösteriyorlar, Türklerin mücadeleleri ilgimi çekiyor, atalarımızın yaptığı savaşlar, mücadeleler ve düşmanlarımızı öğrenmek güzel oluyor” şeklinde sıralanırken “boş zamanımı değerlendirmek için” ve “eşim dizinin hayranı, ister istemez ben de izliyorum” diyen katılımcılar da olmuştur.

Dizinin seyirciye vermeyi hedeflediği egemen kodun anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmek için sorulan “Diziden aldığınız mesaj nedir?” sorusu, metin mesajlarının izleyiciye etkisi noktasında farkındalığı tespit etmeye yöneliktir. Diziyile ilgili alınan mesajlara bakıldığında, izleyicilerin kodları benzer şekilde aldıkları ve yorumlarının da benzer olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların çoğunun Türklerin tarihleri boyunca düşmanla mücadele ettiklerini ve yardıma ihtiyacı olanların yardımına koştukları unsurlarını öne çıkardıkları görülürken, kahramanlıkla ilgili rol modelleri anlamlandırmaya çalışmışlardır. Konuyla ilgili bazı cevaplar şöyle olmuştur:

Atalarımız ta Orta Asya'dan günümüze kadar birçok düşmanla mücadele etmiş, savaşmış ve bu toprakları bize bırakmış. Bizim de onlar gibi olmamız lâzım. (L.Y. 27, E, Güvenlik görevlisi).

Türkün Türk'ten başka dostu yok derler. Çok doğruymuş. Bin sene önce de aynıymış şimdi de aynı. Etrafımız düşmanla çevrili, ellerinden gelse bizi bir kaşık suda boğacaklar. Onun için devletimizin güçlü olması gerekli. Bak Ertuğrul'a güçlenince keferelerin kellelerini nasıl alıyor? (M.A. 48, E, İşçi).

Yeni çağ başlıyor Allah'ın izni ile. Aynı Osmanlı'nın doğuşu gibi olacağız. Türk'ün gücünü tüm dünya görecek. Düşmanlarımız korkup titreyecekler. Yeniden Kızıl Elma'ya yürüyeceğiz. (H.B. 56, E, Memur).

Dizinin vermek istediği mesajların takipçi kitle tarafından genellikle egemen okumaya uygun olarak alındığı gözlemlenmiştir. Ayrıca verilen mesajların günümüzle senkronize olarak değerlendirildiği, dizide anlatılan dönemle içinde yaşadığımız dönemin benzerliklerinin olduğu ve ilerde güzel günlerin yaşanacağı duygusu ön plana çıkmıştır.

Katılımcılar, dizide anlatılan olayların tarihi gerçekliği konusunda sorulan soruyu cevaplandırmaları sırasında, bazı noktalarda birbirlerinden etkilenmelerine rağmen katılımcılardan farklı cevaplar alınmıştır.

Sonuçta dizi bu. Belli bir senaryosu olmak zorunda. Olaylar, kişiler izleyiciyi sürüklemeli ve ekrana bağlayabilmeli. Ana hatlarıyla tarihsel sürece uygun olmakla birlikte bazı eksiklikler göze çarpmakta. Tarih kitaplarında Ertuğrul Bey ile ilgili bilgi çok kısıtlı. İbn-i Arabî ile Ertuğrul'un buluşması olayı var. Ertuğrul'un babasının ismi konusu var. Dizide Süleymanşah geçiyor ama birçok yerde Gündüz Alp olduğu bilgisi var. Onun için dizide anlatılan olayları bazen zorlama buluyorum. (D.K. 26, B, Tiyatro Görevlisi).

Tamam, dizinin tamamının bire bir tarihe uygun olması beklenemez. Ama eski zamanlardan beri gelen bir milletiz. Tarihi biraz araştırdığımızda milletçe yaşadığımız şeyler birbirine hep benzer durumlar olmuştur. Ertuğrul'un kitaplarda geçen bilgisi az olabilir ama başından geçenler dizide anlatılan şekle benzer diye düşünüyorum. (C.S. 36, E, Müzisyen).

Tarihi gerçeklere uygunluk konusunda verilen cevaplardan bazı katılımcıların egemen okumaya uygun, bazılarının da müzakereci okumaya uygun cevaplar verdiği gözlenmiştir.

Katılımcılara dizide geçen milli sembollerden en dikkat çeken hakkında sorulan soruya farklı cevaplar alınmıştır. Bunun sebebinin de katılımcıların kendi yaşam tecrübelerinin, duygu, düşünce ve demografik özelliklerinin farklı olması şeklinde açıklamak mümkündür.

Benim için en çok dikkat çeken sembol silahlar olmuştur. Türkler tarih boyunca kendi silahını kendi yapan bir millet olmuştur. Dizide kullanılan silahlar çok güzel ama kılıçlar daha bir başka. Türk kılıcı gücün simgesidir. Görüntüsü, parlaklığı, kullanılışı gerçekten insanı etkiliyor. (A.R.V. 42, E, Memur).

Bayan olduğum için haliyle kadınların kullandıkları kıyafetler benim dikkatimi çekiyor. Kıyafetlerin uyumu ve zarafeti etkileyici. Daha önce bazı dizilerde kadınların kıyafetleriyle ilgili epeyce eleştiri olmuştur atalarımız böyle giyinmezdi diye. Bu dizide böyle bir eleştiri yapılamaz. Tamamen Türk örfüne uygun kıyafetler olduğunu düşünüyorum (H.S. 43, B, Memur).

Halı ve kilimler dikkatimi çekiyor. Çocukluğumda annemler de dokurdu o zamandan kalma bir merak var bende. Türkler çok eskilerden beri halı ve kilimler yapmış hatta yanlış hatırlamıyorsam dünyanın en eski halısı olan Pazırık Halısı Türkler tarafından

yapılmıştır. Dizide de kadınların halı ve kilim üretmeleri, onların desenleri milletimizin yaşanmışlıklarını hatırlatıyor. (H. B. 56, E, Memur).

Katılımcılarımızdan S.Y.G ise en çok dikkatini çeken milli ögeyi şöyle açıklamıştır:

Atlara hayranım ben. Bir kere çok asil hayvan. Sonra Türk Milleti daha yakına gelene kadar at sırtındaydı. Atlar sayesinde ta o zamanlarda dünyanın bir ucundan bir ucuna gelmişiz ve medeniyetimizi kurmuşuz. At Türkün hayvanı değil adeta dostu, kardeşi gibidir. Dizide de zaten sürekli atlarla çekim yapılmış, Beyler, Alpler, askerler o dönemin şartlarına uygun olarak atları kullanmışlar. Hele o dizinin final sahnesi yok mu, atlara binip sefere gidiyorlar çok etkileyici. (E, 24, İşçi).

Katılımcılarımızdan C.S. bu soruya farklı bir açıyla yaklaşarak milli unsurların sadece maddi öğelerden olmadığından hareketle, “Türk denildiği zaman ailesine, milletine, devletine değer veren, sahip çıkan akla gelir. Dizide bu tür maddi olmayan unsurlar güzel anlatılmış. Ailenin önemi, büyüklere ve âlimlere saygı, bey olsa da annenin elinin öpülmesi, eş olarak kadına değer verilmesi ve tek eşli olma gibi değerler senaryoya ustaca aktarılmış. Bu değerlerin günümüzde zayıfladığını görmekteyiz. Onun için ekranlarda bu tür çalışmaları görmek gelecek adına umut verici.” şeklinde açıklamıştır.

Yukarda da değindiğimiz gibi katılımcılar milli sembollerin kendileri üzerindeki etkilerini kendi bakış açılarıyla değerlendirmişlerdir. Kültürün sadece maddi unsurlardan müteşekkil olmadığından hareket eden katılımcımız manevi unsurların da etkili olduğundan bahsetmiştir.

Dizide geçen milliyetçi öğelerden etkilenerek aldıkları veya almayı düşündükleri milli simge-sembollerin varlığıyla ilgili soruya katılımcılarımız farklı cevaplar vermişlerdir:

Şimdiye kadar aldığım bir eşya olmadı. Dizide bayanların kıyafetleri güzel ama günümüzde o kıyafetleri giyip dışarı çıkmamız biraz zor görünüyor. Herhangi bir eşya alacak olsam küpe ve yüzük alırdım. Gerçi küpeler biraz uzun ve dikkat çekici ancak yüzükler çok hoş görünüyor. (D.K. 26, B, Tiyatro Görevlisi).

Benim diziden etkilenip aldığım Türk Bayrağı ve Osmanlı armalı bir tablo oldu. Bayrak, sancak gibi simgeler dizide çok geçiyor ister istemez zihnimizde kalıyor bunlar. Ama en çok at ve silahlar almayı isterim. Emekli olunca kendime müstakil bir ev alıp, şöyle dağ başında olacak, bir odasını şark odası şeklinde döşeyeceğim. Yerde

kilimler, duvarda kılıç, ok, yay gibi silahlar olacak. Bir köşesinde de Türk Bayrağı. Atımın da olması lazım. Ata binip dağları gezmeyi çok isterim. (M. A. 48, E, İşçi).

Ben bu dizinin hayranı oldum, hastası oldum. Diziyile ilgili ne görürsem alırım. Koleksiyon yaptım adeta. (Yüzüğünü göstererek) Bunu aldım epey oldu. Orijinal Ertuğrul yüzüğü TRT'nin sitesinden aldım. Bir sürü var evde. Her gün değişik takıyorum. Evde Kayı bayrağı, Türk Bayrağı, Osmanlı tuğralı resimler var. Hanıma kolye aldım. Bardak, kupa, Diriliş Ertuğrul simgesi olan şeyleri alıyorum. Bir tane de kılıç yaptırmayı düşünüyorum. Zengin ettik hediyelik eşya satanları. (L.Y. 27, E, Güvenlik Görevlisi).

Verilen cevaplardan da görüldüğü üzere katılımcılar genel olarak dizide geçen milli öğelerden etkilenmekte ve bu etkilenme zaman zaman davranışa dönüşmektedir. Bir önceki soruda sorulan en dikkat çeken milli öğeye verilen cevaplar ile bu soruda sorduğumuz satın alınan veya alınmak istenen öğelerin paralellik gösterdiği gözlenmiştir.

Dizide geçen milliyetçi öğelerden hangisinden en çok etkilendikleri sorusuna katılımcılarımızın verdikleri cevaplar birbirinden farklı görünse de dizinin temel söylemlerine uygun cevaplar vermişlerdir:

Dizideki müzik kullanımı beni çok etkiledi. Eski tarihleri hatırlatıcı müzikler kullanılması insanı alıp götürüyor, Orta Asya'nın uçsuz bucaksız bozkırlarında dolaştırıyor. Müziğin coşkusu dizinin senaryosuyla birleşince daha da bir anlamlı hale geliyor. Dizinin müzikleri, anlatılan tarihlerde kullanılan enstrümanlarla yapılmış bildiğim kadarıyla. İnsanlar da özünden gelen, geçmişten gelen tınları duydukça daha da bir heyecanlanıyor, gaza geliyor deyim yerindeyse. Etrafınızda cep telefonu sesi olarak epeyce Dombra duymuşsunuzdur. (C.S. 36, E, Müzisyen).

Katılımcılardan 56 yaşındaki H.B. ise milliyetçilik konusuna bütüncül bir anlayışla yaklaştığını ifade ederek, "Türk Devleti'nin temeli adalettir. Ama bu adalet herkese uygulanır. Hak edene hakkını verin, baş kaldıranın başını kesin şeklinde olan bir adaletten bahsediyorum. Bakın, izlediğimiz bölümde devlete karşı hainlik eden Köpek'in sonu nasıl oluyor? İşte böyle olacak hainlik eden, Türk Devletinin elinden cezasını bulacak. Ayrıca dizide milletimizin temel amaçlarından olan Nizâm-ı Âlem ülküsü, i'layı kelimetullah davası, Kızıl Elma gibi kavramlar çok güzel aktarılmakta. Atalarımız bu

davalara sahip çıkmışlar şimdi sıra bizde. Bizler de onlar gibi Türklüğün özünden gelen kutlu davalara sahip çıkmamız gerekli” şeklinde ifade etmiştir.

“Yaşanan savaşlar ve mücadelelerden çok etkileniyorum. Türkler asker millettir, savaşıdır. İki bin yıl öncesine dönün bakın yine savaş göreceksiniz. Tarihin her döneminde, her coğrafyada biz varız. Bazen yok olmamak için bazen de mazlumu korumak için savaşmışız, çile çekmişiz. Yani anlatmak istediğim savaşla biz iç içe geçmişiz, hatta Türklerde savaş kültürü bile var. Hastaya, kadına, yaşlıya, çocuğa dokunulmaz, ibadet yerlerine ve doğaya zarar verilmez. Diyeceksiniz ki bunlar İslâm'da da var. Evet var ama Türkler Müslüman olmadan önce de bu değerleri gözetmiştir.” diyerek savaşı Türk kültürünün bir ögesi olarak değerlendiren katılımcımız A.R.V.'nin (42, E, Memur) önceki sorularda verdiği cevaplara uygun ve tutarlı bir değerlendirme yaptığı gözlemlenmiştir.

Katılımcılarımızdan H.S. (43, B, Memur) ise soruya sözel bir değerlendirmeye cevap vermiştir:

Dizide kullanılan deyimler, tabirler ve atasözleri etkileyici oluyor. İnternette de sürekli görüyorum insanlar paylaşıyor o sözleri. Bazıları atasözü değil ama yine de senaryonun içinde şık duruyor. Milletimizin nesiller boyu tecrübe ederek günümüze ulaştırdığı sözler bu günümüze de geleceğimize de ışık tutmakta. Kültürümüzü bir sonraki nesle aktarırken bu sözlerin çok büyük önemi vardır.

Görüldüğü üzere katılımcılarımız yöneltilen soruya farklı açılardan baksalar da dizinin mesajlarını egemen okuma metoduyla alımladıkları görülmektedir. Dizide geçen milli öğeleri benimsemiş bir görünüm çizmektedirler.

Katılımcılara dizide geçen milliyetçi öğeleri üç kelimeyle ifade etmelerini istediğimizde şu şekilde sonuçlar alınmıştır:

Silah, vatan, düşman. (A.R.V. 42, E).

Bayrak, dava, hainler. (M.A. 48, E).

Türk İslâm Ülküsü. (H.B. 56, E).

Bağımsızlık, özümüz, güç. (S.Y.G. 24, E).

Bozkır, dinginlik, özgürlük. (C.S. 36, E).

Kurt, töre, kızıl elma. (L.Y. 27, E).

Kopuz, bayrak, desen. (D.K. 26, B).

Töre, kültür, vatan. (H.S. 43, B).

Verilen cevaplara baktığımızda katılımcıların birbirlerinden etkilendikleri görülmektedir. Dizide verilen milli söylem ve sembollerin büyük oranda egemen okumayla ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Çalışmaya katılanların daha önce verdikleri cevaplarla bu sorunun cevaplarını birlikte düşündüğümüzde katılanların tutarlı bir şekilde cevap verdikleri görülmektedir. Cevaplarda ülke, töre, kültür, bağımsızlık ve dava kavramlarının öne çıktığı, katılımcıların bu kavramlara uygun duygu, düşünce ve davranış geliştirdikleri gözlemlenmiştir.

Katılımcılardan son olarak Diriliş Ertuğrul dizisini ve milli öğeleri genel olarak değerlendirmelerini istediğimizde şu sonuçlara ulaştık:

Diziyi genel anlamda başarılı buluyorum. Gerek senaryo gerekse çekim kalitesi ve oyunculuk olarak üst düzey bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Oyuncuların canlandırdıkları karakterle uyumu gayet yerinde. Senaryoda bazı abartılı bulduğum yerler var ama dizinin kalitesi bu eksiklikleri unutturuyor. Milli öğelerin dizinin içine ustalıkla yerleştirildiğini düşünüyorum. Bizi biz yapan değerlerin dizide de olsa gençlerimize tanıtılması ve sevdirilmesi gereklidir. Bu yönden dizinin vazifesini yaptığı ortadadır. (H.B. 48, E, Memur).

Dizinin söylemlerinin bazen günümüz politikalarını yansıttığını, sanki bu dönemde yaşananların Ertuğrul Bey'in dilinden anlatıldığını hissetsem de diziyi iyi hazırlanmış bir yapım olarak değerlendiriyorum. Özellikle çekim kalitesi, müziklerin kullanımı, karakterlerin tarihi yansıtması yerli yerinde. Gerçekten insanı etkileyen bir yapısı var. Milli öğelerle ilgili olarak da bazı eksiklikler bulunmakta. Artık bunlara da senaryonun zenginleştirilmesi için yapılmış diyelim. Onun dışında milli öge olarak toy, töre, alplik, bayrak gibi değerlerin kültürümüze uygun kullanıldığını düşünüyorum. (A.R.V. 42, E, Memur).

Dizi ailecek oturup rahatça izlenecek bir dizi. Belki savaş sahneleri küçük çocuklar için uygun olmayabilir. Onun dışında olumsuz olarak belirteceğim başka bir konu yok. Kültürümüze uygun, geçmişimizi, atalarımızın ne yaptıklarını yansıtan kaliteli bir yapım olarak değerlendiriyorum. Milliyetçi öğelerin genel olarak doğal ve yerinde kullanıldığı fikrindeyim. Bu konuda bir noktada küçük bir eleştirim olacak. Kayı bayrakları olsun, diğer beylerin bayrakları olsun o kadar çok ki! Bilmiyorum o

dönemlerde böyle çok bayrak kullanılıyor muydu? Obanın içinde nereye bakarsanız bayrak ve flama var. Burası biraz abartı gibi geldi bana. (L.Y. 27, E, Güvenlik Görevlisi).

Daha önce de belirtmiştim senaryodaki bazı tutarsızlıkları. Tarihi dizi çekiyorsan biraz da gerçeklere uygun olması daha güzel olur. Sonuçta birçok insan bu dizilere bakarak tarihi değerlendiriyor. Onun için yanlış bir bilginin toplumun hafızasına işlemesi çok kolay silinmesi ise çok zordur. Diziyi çekim kalitesi, oyunculuk ve müzik olarak başarılı buluyorum. Milli ögelerin kullanımı olarak genelde iyi durumda. Az önce söylediğim konuyu yine tekrar etmiş olacağım ama yine söylemeden duramayacağım. İbn-i Arabî gibi bir karakter yerine kendi kültürümüzden birisi kullanılsa ne bileyim Yunus Emre olur, Hacı Bektaş olur, Dede Korkut olur hatta hayali bir karakter bile olsaydı daha güzel olurdu diye düşünüyorum. (D.K. 26, B, Tiyatro Görevlisi).

Genel bir değerlendirmenin yapıldığı bu sorudan da anlaşılacağı üzere katılımcılar egemen okumaya yönelik değerlendirmeler yaparken aynı zamanda müzakereci değerlendirmeler de yapmışlardır. Katılımcıların diziyi izlerken iyi birer gözlemci oldukları, verilmek istenen mesajların farkında oldukları anlaşılmıştır. Katılımcılar milli ögelerin bilincinde, milli ögelerin ne anlama geldiklerinin ayırında bir görünüm çizmektedirler. Katılımcıların diziyeye yönelik genel tutumlarının olumlu, beğeni düzeyinin yüksek olmasına rağmen gerekli gördükleri yerde eleştirel bir tavır aldıkları net bir şekilde ortadadır.

Sonuç

İnsanlığın 20. ve 21. yüzyıllarda ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda yaşadığı değişimler tarihin daha önceki dönemlerinde bu kadar etkili olmamıştır. Bu değişimlerin yaşanmasında da kitle iletişim araçlarının büyük payı vardır. Kitle iletişim araçlarının başında gelen televizyon hayatımıza girdiğinden beri bizleri kendine bağlamıştır. Yaşanan teknolojik gelişmeler sonrasında artan program ve kanal sayısı ile birlikte insanlar televizyona daha da bağlanmasına yol açmıştır.

Televizyon hem bilgilendiren hem de eğlendiren bir araç olarak önceleri sadece evlerimizin baş köşesindeyken şimdilerde ceplerimize kadar girmiştir. RTÜK'ün 2023 yılında yaptığı araştırmada elde edilen verilere göre cihaz sahipliğinde %98.9 ile ilk sırayı cep telefonu alırken %97 ile televizyon ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise

%54.6 oranında bilgisayar/tablet yer almaktadır. (RTÜK, 2023). Araştırmada bulunan bu oranlar yeni medya cihazlarının yoğun olarak kullanıldığını fakat klasik televizyonun da azımsanmayacak ölçüde olduğunu göstermektedir.

Yine RTÜK'ün 2023 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de internetin ortalama 3 saat 56 dakika ile en çok kullanılan mecra olduğu, ikinci sırada ise 3 saat 45 dakika ile televizyonun geldiği görülmektedir (RTÜK, 2023). RTÜK'ün 2018 yılında yapmış olduğu araştırmada dikkat çeken bir konu da en çok izlenen program türüdür. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de en fazla takip edilen program türü yüzde 24.2 ile haberler, ardından yüzde 15.6 ile yerli diziler olmuştur (RTÜK, 2018). Dizilerin yoğun tempodan sıkılan insanların eğlendirici programlarla vakit geçirecek rahatlamak amaçlı sıklıkla tercih edildiği öngörülebilir.

Televizyonun izlenme amaçları farklı olsa da insanlar için vazgeçilemez bir kitle iletişim aracı olduğu bir gerçektir. Televizyonu salt bir ağıza indirgememizi engelleyen toplumsal, ekonomik, kültürel ve psikolojik öğeler bulunmaktadır. Bu öğelerin etkisiyle televizyon yayınlarının içerikleri de şekillenebilmektedir. Türkiye'de de yaşanan olaylara uygun olarak televizyon yayınlarında değişimler görülebilmektedir. Özellikle son on yılda yaşanan olaylar sonrasında milli ve dinî öğelerin artışta olduğu ve bu artışın da doğal olarak ekranlara yansdığından bahsedebiliriz.

İncelediğimiz Diriliş Ertuğrul dizisi de milli ve dinî öğelerin artışta olduğu dönemde yayınlanmış, geniş kitleler tarafından ilgiyle takip edilmiştir. 13. yüzyıl Anadolu'sunda geçen olayların anlatıldığı dizide bir dönemin adeta "süper gücü" diyebileceğimiz Osmanlı Devleti'nin temellerinin nasıl atıldığı anlatılmaktadır. Düşmana boyun eğmeyen, gerektiğinde mazluma yardım eden ve zalimi ezen, güçlü, sözün dinlenen bir devlete olan inanç Türklerin her zaman ulaşmak istedikleri bir ülkü olmuştur. Bu ülkünün gerçekleştiği dönemlere olan özlem, insanların o yılların anlatıldığı diziyeye gönülden bağlanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu bağlılık sayesinde Diriliş Ertuğrul yayınlandığı dönemlerde reytinglerde hep başı çekmiştir. Yayından kalkmasına rağmen sosyal medyada halen ciddi bir takipçi kitlesi bulunmaktadır. Ayrıca dizi, birçok ülkeye ihraç edilmiş, milyonlarca insan tarafından izlenmektedir.

Diziyi yüz elli bölüm boyunca izleyip tekrarlarını bile kaçırmayan, sosyal medyadan takip eden, haberlerini okuyan insanların Türk Milli öğelerinin yoğun olarak görüldüğü Diriliş Ertuğrul'dan etkilenmemesi düşünülemez. Bu etkilenme ile ilgili zaman zaman

medyaya ilginç haberler düşmüştür. Basit bir internet araştırmasında bile bu konuyla ilgili yüzlerce görüntü ve fotoğraf karşımıza çıkmaktadır. Bu belgelerde elinde kılıçlarla, tencere, tava, silah, oyuncak at, gerçek at, ok-yay, bıçak gibi nesnelere televizyon ekranına kilitlenmiş insanlar görmektedir. Dizinin içeriğindeki olayları günümüzdeki olaylarla benzer algılayan bu izleyicilerin, dizide anlatılan olaylarla duygusal bir bağ kurarak yoğun bir etkileşim sergiledikleri gözlemlenmiştir. Diriliş Ertuğrul dizisinin etkisiyle eski dönem Türk tarihine ilgi artmış, o dönemin, dizide geçen simge ve sembollerine etrafta gözle görülür derecede çoğalmıştır. Dizide anlatılan hikâyedeki Kayı boyunun sembolleri hediyelik eşya olarak satışa sunulmuş, dizinin hayranları tarafından kullanılmıştır.

Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi ögelerin izler kitle tarafından nasıl alımlandığına yönelik olan araştırmamız birbirinden farklı özellikler gösteren sekiz kişinin katılımıyla yapılmıştır. Katılımcıların isimleri kodlanarak kullanılmıştır. Katılımcıların duygusal ve fiziksel tepkileri de göz önünde tutularak dizideki milliyetçi söylemlerin nasıl alımlandığı ölçülmeye çalışılmıştır. İzleyicilerin diziyi tercih etme nedenleri arasında çoğunluğun dizinin konusunu ilgi çekici olarak bulmaları olmuştur. Katılımcıların sosyoekonomik durumu, diziyeye yönelik alımlama süreçlerinde belirgin bir rol oynamaktadır. Örneğin, yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcılar müzakereci okuma eğilimindeyken, daha düşük eğitim düzeyine sahip katılımcılar egemen okumaya daha yakın durmaktadır.

Çalışmada dizinin izleyici kitlesinin genel olarak diziden memnun oldukları ve milliyetçi söylemleri kendi bakış açılarına göre alımlandıkları görülmektedir. Bu tutum, izleyicilerin milliyetçi söylemleri yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal kimlik inşasında da anlamlandırdığını göstermektedir. Dizinin mesajının net olarak anlaşıldığı ve günümüzle bağ kurularak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Cinsiyet ve yaş bağlamında bazı konularda alımlamanın müzakereci ve egemen okuma şeklinde değiştiği belirgindir. Her ne kadar S. Hall kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla sunulan mesajların olduğu gibi kabul edildiği dönemin bittiğini söylemiş olsa da Diriliş Ertuğrul dizisi özelinde durumun bundan biraz farklı olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarında genellikle televizyondan yayınlanan içeriğin şartsız doğru olarak kabul edildiği egemen okumanın daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumun da insanların milli duygularına yönelik yayınların daha doğru ve güvenilir olduğu inancından kaynaklandığı düşünülmektedir. İzleyicinin dizideki hâkim kodları egemen okumayla

alımlamalarını genelleştirmek çok da doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü çalışmanın başka kişilerle başka ortamda, aynı konu ve sorularla yapılması durumunda farklı yanıtların alınması kuvvetle muhtemeldir. Ancak çalışmanın izler kitlenin temsili anlamında değerli sonuçlar ortaya koyduğu göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça | Bibliography

- Akkoç, A. (2019). Geç kapitalist dönemde başarı-başarısızlık: Dizi gerçekliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), ss. 15-38.
- Altın, Ş. Y., & Şen, A. F. (2018). Televizyon dizilerinde milliyetçi söylemlerin yeniden üretimi: İsimsizler, Savaşçı ve Söz dizileri örneği. *Egemia*, 3, ss. 113-140.
- Aydın, O. Ş. (2007). Alımlama araştırmaları ve kültürel çalışmalar geleneğinin katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 119-131.
- Arık, B. (2011). Raymond Williams. B. Çoban (Edt.), *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık II: Ayna Şövalyeleri* (ss. 117-139). Su Yayınevi.
- Aziz, A. (1996). *Elektronik yayıncılıkta temel bilgiler*. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Cankaya, Ö. (1997). *Dünden bugüne radyo televizyon*. Beta Basım Yayım.
- Chip (2020, Ağustos 8). *Tüm zamanların en iyi 100 dizisi*. https://www.chip.com.tr/haber/tum-zamanlarin-en-iyi-100-dizisi-imdb-top-100_89593.html.
- Çakır, V. (2000). *Türkiye'de yerel televizyonculuğun mevcut kurumsal yapısı ve bir örnek model tasarımı* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Çaplı, B. (2001). *Televizyon ve siyasal sistem*. İmge Kitabevi.
- Çelik, H. C., & Van Het Hof, S. D. (2020). Prime-time'da yayınlanan televizyon dizilerinin genel içeriği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1049-1430.
- Çencen, N., & Şimşek, A. (2015). Usta tarihçilerin bakış açısı ile Diriliş dizisi. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1377-1396.
- Düzgün, Ş. (2019). *Televizyon dizilerinde kahraman miti: Karadayı örneği* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Erman, S. (2016). *Bir propaganda aracı olarak tarihi diziler: Diriliş Ertuğrul ve Filinta örneği* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve ulusçuluk* (B. E. Bahar & G. G. Özdoğan, Çev.). İnsan Yayınları.
- Habertürk (2020, Haziran 13). *21. yüzyılın en iyi 20 dizisi*. <https://www.haberturk.com/21-yuzyilin-en-iyi-20-dizisi-2711219>.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi ideolojiler: Bir giriş* (A. K. Bayram, Çev.). Liberte Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *Milletler ve milliyetçilik: Program, mit, gerçeklik* (O. Akınhay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Işık, M. (2002). *Kitle iletişim sistemleri*. Eğitim Kitabevi.
- Kalyoncuoğlu, Y. (2020, Mayıs 14). *'Diriliş Ertuğrul' dijital mecralarda son 3 ayda 21 milyonu aşkın seyirciye ulaştı*. Anadolu Ajans. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/dirilis-ertugrul-dijital-mecralarda-son-3-ayda-21-milyonu-askin-seyirciye-ulasti/1840363>.
- Karaca, M. (2018). Propaganda aracı olarak sinema: Büyük Diktatör filminin alımlama analizi. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 2(2), 35-54.
- Kaya, R., & Günal, H. (2015). Tarih öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl dizisi özelinde tarih konulu film ve dizilerin öğretimde kullanımına yönelik görüşleri. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-48.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Medin, B. (2016). Kahramanın Ç hali: Temsil ve özdeşlik bağlamında Behzat Ç. üzerine bir alımlama çalışması. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 96-118.
- Ntv (2018, Mayıs). *Tüm zamanların en iyi yabancı dizileri*. <https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/tum-zamanlarin-en-iyi-yabanci-dizilerimayis2018>.
- Özkan, S. (2019). *Televizyon dizi türü olarak absürd komediler ve Leyla ile Mecnun dizisi üzerine içerik analizi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özkırımlı, U. (2009). *Milliyetçilik kuramları: Eleştirel bir bakış*. Doğu Batı Yayınları.

- Özsoy, A. (2011). *Televizyon ve izleyici: Türkiye'de dönüşen televizyon kültürü ve izleyici*. Ütopya Yayınevi.
- Pekman, C. (1997). *Televizyonda özelleşme*. Beta Basım Yayım.
- Postman, N. (2004). *Televizyon: Öldüren eğlence*. Ayrıntı Yayınları.
- Rtüük (2018). *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*. rtuk.gov.tr.
- Rtüük (2023). *Medyametre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması*. rtuk.gov.tr.
- Rtüük, *Medya Hizmet Sağlayıcılar*. <https://rtuk.gov.tr/medya-hizmet-saglayicilar-3747>.
- Sarmaşık, J. (2000). *Türkiye'de radyo ve televizyon düzeni (1927-2000)* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Sejfula, M. (2019). *Kültürün küresel karşı-akışına örnek olarak Türk dizileri ve Makedonya'daki üniversite öğrencileri tarafından alımlanması* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Serim, Ö. (2007). *Türk televizyon tarihi 1952-2006*. Epsilon Yayıncılık.
- Şeker, T. (2009). 5N1K haber programının alımlama analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(4), 105-117.
- Şeker, T., & Şimşek, F. (2012). Kodlama-kodaçımı bağlamında Muhteşem Yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(2), 111-120.
- Tanrıvermiş, Ş. (2007). *Televizyon dizilerinde erkek imgesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Türker, A., & Kırık, A. M. (2019). Tarih dizilerinde gerçeklik algısının oluşumu: Diriliş Ertuğrul dizisinin göstergibilimsel çözümlemesi. *TRT Akademi*, 4(8).
- Topbaş, H. (2018). Siyasal iletişimde reklam alımlama analizi: AK Parti "Hayaldi Gerçek Oldu" örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (15), 89-110.
- Uzman, S. (2024, Ağustos 26). *Gelmiş geçmiş en iyi yabancı diziler*. Oggusto. <https://www.oggusto.com/lifestyle/film-ve-dizi-onerileri/gelmis-gecmis-en-iyi-yabanci-diziler>.
- Ünlüer, A. O. (2005). *Ekranın öte yüzü*. Tablet Kitabevi.
- Web Archive, <https://web.archive.org>.

- Wilkinson, S. (2004). Focus group research. D. Silverman (Ed.), *Qualitative research: Theory, method and practice* (ss. 177-199). Sage.
- Williams, R. (2012). *Anahtar sözcükler* (S. Kılıç, Çev.). İletişim Yayınları.
- Tabii Platformu, <https://www.trtize.com/diziler/dirilis-ertugrul/dirilis-ertugrul-115-bolum>.
- Yaylagül, L. (2018). *Kitle iletişim kuramları*. Dipnot Yayınları.